

регулювання: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.09.01 В.Я. / Бідак; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. — Львів, 2004. — 20 с.

2. Димченко О.В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління: монографія / О.В. Димченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х., 2009. — 356 с. — ISBN 978-966-695-151-2

3. Жемчужнікова Г.П. Монополізм в економіці перехідного періоду України : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.01.01 / Г.П. Жемчужнікова; Донец. нац. ун-т. — Донецьк, 2002. — 20 с.

4. Сайт Держкомстат України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

5. Постанова КМУ «Про затвердження Стратегії заміни системи пільг на адресну грошову допомогу населенню» від 2 березня 2002 р. N 253 — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=253-2002-%EF.

6. Послання Президента України до ВР України і КМУ „Про основні напрями бюджетної політики на 2002 рік” від 21.06.2001 № 2543-III — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0001100-01.

7. Электронный глоссарий [Электронный ресурс]. — Режим доступа: [http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?R0pRu.ogr;tg9!ot\(uwsg.o9](http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?R0pRu.ogr;tg9!ot(uwsg.o9).

8. Єріна А.М. Економічна статистика [практикум] / А.М. Єріна, О.К. Мазуренко, З.О. Пальян. — К. : ТОВ "УВПК "ЕксОб", 2002. — 232 с.

УДК 331.5

Бріль М.С.,
к.е.н., доцент кафедри політичної економії
Калашник Т.Є.,
ст. викладач кафедри політичної економії
Харківський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світової економіки виникає гостра проблема ефективного функціонування національних ринків праці та впливу на основну проблему ринку праці, у тому числі й в Україні, — безробіття. Рівень безробіття є важливим макроекономічним показником, що характеризує розвиток ринку праці, тому обрана тема на сьогоднішній день є достатньо актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам ефективного функціонування ринку праці в Україні присвячено багато наукових робіт вітчизняних вчених, таких як: Батченко Л.В., Бухалков М., Григорьєва М., Лібанова Е.М., Назарова Г.В., Онікієнко В.В., Петрова І.А., Л. Тарасевич та ін. Л. Батченко, досліджуючи стан ринку праці в Україні, визначає основний індикатор, який характеризує рівень розвитку ринку праці, — показник безробіття — та пропонує перелік заходів щодо його врегулювання [2, с. 157]. Вчені Бухалков М. та Григорьєва М. досліджують види безробіття та їх вплив на ринок праці [3, с. 59-60]. Петрова І. А., розглядаючи проблеми безробіття на ринку праці в Україні, визначає необхідність державного регулювання [7, с. 90]. Аналізуючи основні дослідження та публікації можна зробити висновок, що проблема безробіття потребує постійного моніторингу та пропозицій щодо вдосконалення політики регулювання ринку праці.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо системи заходів регулювання рівня безробіття в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення гармонійних взаємовідносин держави, працедавців і працівників на ринку праці є одним із найбільш пріоритетних напрямів розвитку держави. На сучасному ринку праці досить складно створити рівноправну модель цих взаємовідносин, бо необхідно створити такі умови праці, щоб працедавці й наймані працівники мали рівноправні, стабільні, з чітко визначеною метою трудові відносини.

Розглядаючи сьогоднішнє законодавство, що регулює відносини на ринку праці, необхідно відмітити, що воно до останнього моменту залишається недосконалим та неспроможним сприяти усуненню головного негативного явища будь-якої країни — безробіття.

Безробіття — це негативне соціально-економічне явище, за якого частина економічно активного населення, яке прагне працювати, не зайнята у сфері економіки. Згідно із законодавством України, безробітними вважаються особи працездатного віку, які втратили роботу з незалежних від них причин, не мають заробітку, а також ті громадяни, які виходять на ринок праці вперше, зареєстровані в центрах зайнятості, шукають роботу й здатні приступити до праці [1].

За визначенням Міжнародної організації праці (МОП), безробітні – це особи у віці 15-70 років (зарєєстровані та незарєєстровані у державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють трьома умовами:

- не мають роботи (прибуткового заняття);
- активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх 4-х тижнів, що передували опитуванню;
- готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів.

Безробіття не може бути доцільним ні в економічному, ні у соціальному плані, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем: скорочується купівельна спроможність населення, бюджет втрачає платників податків, а підприємство – персонал. Посилюється ризик соціального напруження, зростають додаткові витрати державних коштів на підтримку безробітних.

Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором активності працездатного населення, а з іншого – великим суспільним лихом. За даними ООН, сьогодні у світі кожна третя працездатна людина не має роботи взагалі або має випадковий чи сезонний заробіток (750 млн. осіб). Тому безробіття є центральною соціальною проблемою всього сучасного суспільства. Усі країни світу докладають багато зусиль до подолання безробіття, але жодній ще не вдалося ліквідувати його повністю.

Експерти МОП вважають, що найближчими роками у середньому в світі рівень безробіття досягне 10 % і повністю ліквідувати його не зможе жодна країна.

Статистичні дані щодо чисельності економічно активного та безробітного населення в Україні, чисельності зарєєстрованих безробітних у службі зайнятості наведено у табл. 1 та на рис. 1.

Таблиця 1

**Зарєєстроване безробіття в Україні у 2000 – 2011 рр.
(на кінець звітної періоду; тис. осіб)**

Показники	Рік											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Економічно активне населення в середньому, тис. осіб	22830,8	22426,5	22231,9	22171,3	22202,4	22280,8	22245,4	22322,3	22397,4	22150,3	22051,6	22056,9
Безробітне населення (за методологією МОП) у віці 15 – 70 років, тис. осіб	2655,8	2455,0	2140,7	2008,0	1906,7	1600,8	1515,0	1417,6	1425,1	1958,8	1785,6	1732,7
у % до економічно активного населення відповідної вікової групи	11,6	10,9	9,6	9,1	8,6	7,2	6,8	6,4	6,4	8,8	8,1	7,9
Безробітне населення працездатного віку, зарєєстроване у державній службі зайнятості, тис. осіб	1178,7	1063,2	1028,1	1024,2	975,5	891,9	784,5	673,1	596	693,1	452,1	505,3
Середній розмір допомоги у зв'язку з безробіттям на кінець року, грн	59,39	85,23	105,98	118,32	146,37	192,89	251,48	339,27	571,07	655,56	780,05	878,52

Джерело: [6]

Як видно з даних таблиці 1, чисельність безробітного населення, яка становила в Україні у 2000 р. 2656 тис. осіб (за методологією МОП) або 11,6 % до чисельності економічно активного населення, поступово зменшувалась і у 2011 р. досягла чисельності 1733 тис. осіб або 7,9 %.

Значне збільшення чисельності безробітних у 2009 р. має своє логічне пояснення – вплив наслідків світової фінансово-економічної кризи, яка миттєво збільшила чисельність безробітних в Україні відразу на 534 тис. осіб, або на 37,5 %.

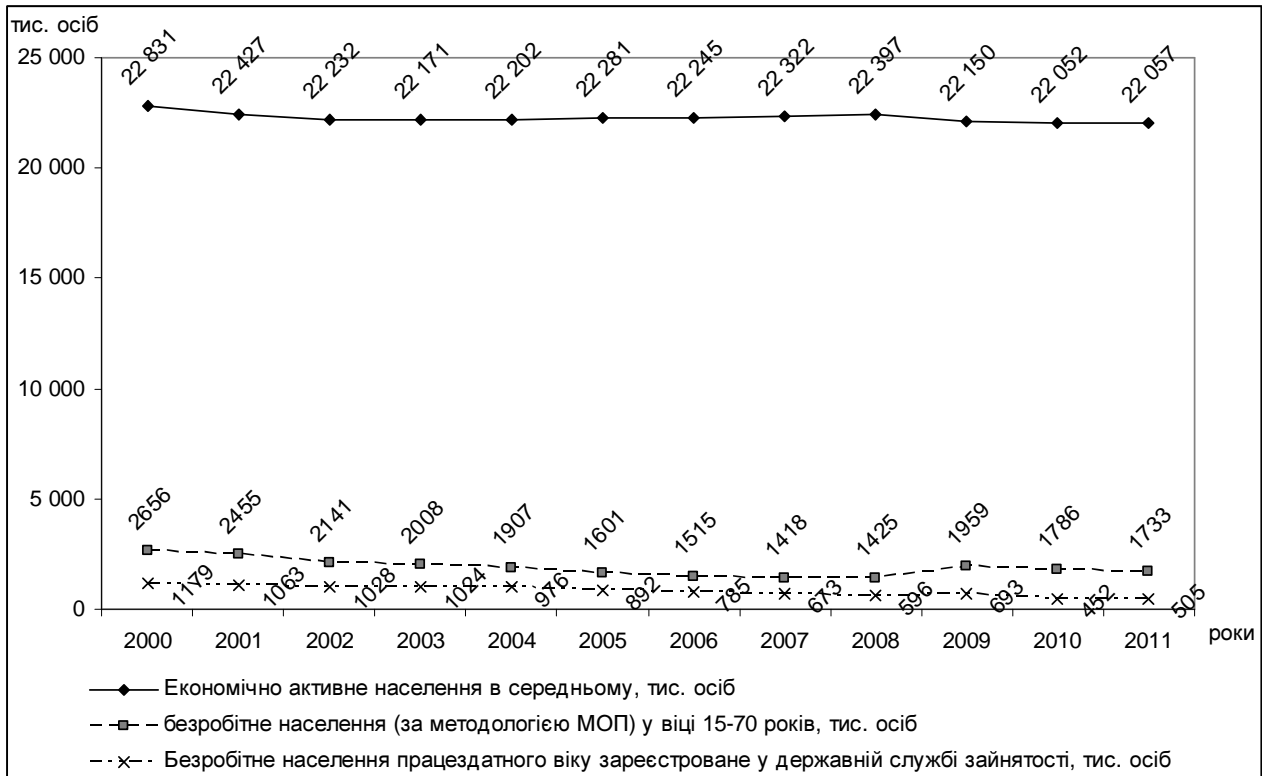

Рисунок 1. Динаміка кількості зареєстрованих безробітних у 2000 – 2011 рр. (на кінець звітного періоду; тис. осіб)

Сьогодні національний ринок праці в Україні має ряд істотних проблем і потребує кардинального розгляду таких необхідних питань як:

- усунення прихованого безробіття;
- необхідність підвищення оплати праці;
- зважене й обдумане вдосконалення соціального та трудового страхування;
- забезпечення найбільш ефективного рівня зайнятості згідно з регіональними ознаками;
- створення умов «гідної старості» людей пенсійного віку;
- подолання яскраво вираженої соціальної несправедливості в диференціації доходів різних доходів населення і т. д.

Причинами негативних чинників можуть бути не лише зовнішні, а й внутрішні фактори:

- демографічна ситуація, що склалася в Україні. Тому ринок праці повинен удосконалюватися в рамках різко старіючого населення і досить слабкої народжуваності в країні;
- високий рівень прихованого рівня безробіття в країні, що заважає чітко відображати стан ринку праці в Україні та можливості проведення його реформування;
- деформація у професійно-кваліфікаційному складі робочої сили на ринку праці, яка викликана відсутністю мотивації праці, кадровим дефіцитом в інноваційних галузях, що розвиваються;
- відсутність відповідності динаміки зайнятості населення країни та динаміки ВВП;
- недосконалість трудового законодавства;
- явно видимі диспропорції попиту та пропозиції на ринку праці в останній час;
- наявність дуже істотного тіньового сектору економіки і взаємовідносин працедавців і найманих працівників на цьому «своєрідному ринку праці». Зростанню тіньової зайнятості сприяють: скорочення виробництва в основних видах економічної діяльності, низька частка оплати праці (ФОП) у ВВП, збереження високого рівня бідності працюючого населення, високий рівень оподаткування легального бізнесу, низький рівень дотримання встановлених законів і, як наслідок, втрата довіри населення до правоохоронної та судової системи [9, с. 16].

Проблеми формування ринку праці, його розвитку, подальшого ефективного функціонування на сьогодні повинні вирішуватися державою.

У рамках цих проблем необхідно:

- забезпечити повноцінний взаємозв'язок усіх учасників ринку праці - як працедавців, так і найманої робочої сили. Уряду необхідно вирішити завдання забезпечення якісного, а не кількісного підходу до освіти фахівців, посилити вектор підготовки кваліфікованих працівників у багатьох особливо важливих галузях, що вимагають кардинальних змін на ринку праці;

- створити сприятливі умови мікро- і макроклімату, де їх учасники будуть здатні взаємодіяти й вирішувати свої проблеми;

- забезпечити мобільність учасників ринку праці, передусім, за рахунок мобільності новоприбулих на ринок праці фахівців, що отримали можливість навчання за рахунок державних коштів на ринку освіти;

- поступово вирішувати соціальні проблеми працівників (житло, подальша освіта, перепідготовка і т. д.) не лише за рахунок самих працівників, але й працедавців, а в пріоритетних для держави галузях потрібна допомога держави;

- концентрувати, "градотворчи" або "градовимираючі" на сьогоднішній момент виробництва, при цьому розвиваючи слабкі за виробничим розвитком і занепадницькі регіони країни;

- окрім підготовки учасників виробництв і створення сприятливих умов для їх функціонування, створити нові умови і правила дій на ринку праці, а також здійснювати їх регуляцію і постійний контроль за їх дотриманням. Потрібен перегляд усіх законодавчих і встановлених норм для створення зацікавлених відносин учасниками ринку праці;

- при аналізі проблем українського ринку праці враховувати його національні особливості й вигідне географічне місцерозташування країни.

Ступінь негативного впливу безробіття залежить від конкретних параметрів стану економіки країни, до яких відносяться:

- скорочення обсягів виробництва валового національного продукту;

- зниження розмірів податкових надходжень до державного бюджету;

- зростання витрат на соціальну допомогу безробітним;

- посилення соціальної напруженості;

- знецінення наслідків навчання та масова дискваліфікація робочої сили.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, усі зазначені проблеми, що існують на сьогодні на ринку праці в Україні зводяться до питань професійної базової підготовки висококваліфікованих кадрів, мобільності кадрів за територіальним критерієм, а також до питань розробки законодавства, яке покликане регулювати й контролювати трудові відносини між його учасниками, включаючи державу, що взяла на себе моменти соціальної відповідальності та соціальної справедливості в межах країни. Система заходів щодо регулювання рівня безробіття в Україні повинна включати: подальший розвиток системи державної служби зайнятості, професійної орієнтації, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; надання підприємцям субсидій та податкових пільг для працевлаштування безробітних тощо.

Література

1. Закон України «Про зайнятість населення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.dcz.gov.ua /chg/.../article;..art](http://www.dcz.gov.ua/chg/.../article;..art).

2. Батченко Л. В. Рынок труда в Украине: состояние и перспективы развития / Л. В. Батченко, М. Н. Делини // Актуальные проблемы экономики. – 2011. – № 6(120). – С. 157–163.

3. Бухалков М. Эффективная занятость персонала как фактор роста продуктивности труда / М. Бухалков, О. Збродина // Человек и труд. – 2001. – № 10. – С. 40–54.

4. Державна служба зайнятості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.dcz.gov.ua control/ukpublisharticleartid 178294&cat_id=4713800](http://www.dcz.gov.ua/control/ukpublisharticleartid 178294&cat_id=4713800).

5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/control/uke/localhles/display/operativ/operativ2010>.

6. Основні показники ринку праці (річні дані) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/rp/ean/ean_u/osp_rik_07u.htm

7. Петрова І. А. Проблеми та перспективи мінімізації безробіття / І. А. Петрова // Економіка та держава. – 2006. – № 5. – С. 90–92.

8. Тарасевич Л. Макроэкономика [Электронный ресурс] / Л. Тарасевич, П. Гребенников, А. Леусский. – Режим доступа: http://economicus.nj/site/grebenikov /E_Macro/chap7/7_2/7_2.html.

9. Харазішвілі Ю. Методичний підхід до оцінки тіньової зайнятості в Україні / Ю. Харазішвілі, Н. Дмитренко // Економіка України. – 2010. – № 12. – С. 16–28.